

Det handlar alltså om allting, om varför det finns något snarare än inget, och om detta finns ytterligare något att säga. I mitt förra inlägg försökte jag dels försvara uteslutningsprincipen (UP), dels argumentera för att denna princip innebär ”ett noterbart kunskapsteoretiskt stöd för en teistisk, snarare än naturalistisk, världsbild”.¹ Lars Bergström anser att jag i båda avseenden kommer till korta.² Desto viktigare, i sådana fall, att jag gör framsteg denna gång!

1. UTESLUTNINGSPRINCIPEN

Vi börjar med en kort repetition. UP har följande lydelse:

UP För varje klass K gäller, om K inte är tom, att det finns en förklaring till att K inte är tom och endast om det finns minst en icke-medlem av K som gör så att K inte är tom.

Klasser skall här förstås som extensioner av egenskaper. Om K inte är tom så finns det minst ett ting som exemplifierar K -egenskapen (alltså den egenskap vars extension K är). Men varför finns det i sådana fall minst ett ting som exemplifierar K -egenskapen? Enligt UP har den frågan ett sant svar om och endast om det finns minst en icke-medlem av K – ett ting som *inte* exemplifierar K -egenskapen – som gör så att det finns minst ett ting som exemplifierar K -egenskapen.

Det var min disputationsopponent Jens Johansson som först fick mig att tvivla på UP:s sanningshalt. (Vid det laget var mitt förra inlägg i pågående debatt redan accepterat för publicering.) Han resonerade ungefär så här. Betänk exempelvis klassen av varelser som under sin livstid läser minst en bok. Förklaringen till att denna klass inte är tom är att det finns varelser som bestämmer sig för att läsa minst en bok. Men de varelser som också realiserar denna föresats är just sådana som under sin livstid läser minst en bok. Alltså har vi att göra med en klass

¹Lembke 2013, s. 45.

²Se Bergström 2013.

vars egna medlemmar gör så att den inte är tom, vilket strider mot UP.

Bergström använder sig av samma naturliga strategi, som alltså går ut på att konstruera motexempel mot UP. Huruvida alla hans exempel verkligen visar att vi har att göra med en falsk princip kan diskuteras, vilket vi också ska göra så småningom, men tillsammans med Johanssons exempel talar åtminstone ett par av dem ett tydligt språk: UP är allt annat än självklar.

Hur kunde dylika exempel tidigare undgå mig? Det handlar nog inte så mycket om att de undgick mig som att jag utgick ifrån att de var irrelevanta. Vad innebär det nämligen att förklara varför K inte är tom? Innebär det (i) att förklara varför K -egenskapen överhuvudtaget är exemplifierad, eller (ii) att förklara varför sådant som exemplifierar K -egenskapen överhuvudtaget existerar? Jag har nog tidigare mer eller mindre tagit för givet att frågan ”Varför är K inte tom?” bör utläsas i linje med (ii), men Johanssons och Bergströms invändningar har mer och mer fått mig att inse att en precisering i linje med (i) är nog så rimlig. Frågan är då alltså inte, för att återkoppla till vårt tidigare exempel, varför sådana var-elser som under sin livstid läser minst en bok existerar överhuvudtaget, utan blott hur det kommer sig att egenskapen att under sin livstid läsa minst en bok är exemplifierad. Det senare kan besvaras på ett tillfredsställande sätt utan att man behöver referera till något utanför klassen av varelser som under sin livstid läser minst en bok.

Därmed är sista ordet inte sagt. Det intressanta i sammanhanget är att UP kan ersättas med en princip som inte berörs av huruvida man tolkar frågan ”Varför är K inte tom?” i termer av (i) eller (ii). Åtminstone från en teistisk synvinkel är detta intressant. Låt oss därför lämna UP bakom oss och i stället bekanta oss med den liknande principen ”Komplement”. Jag menar att denna princip betydligt bättre än UP kan hantera de motexempel som Johansson och Bergström har levererat. Den ger också nytt liv åt frågan huruvida teismen eller naturalismen är att föredra ur ett epistemologiskt perspektiv.

2. KOMPLEMENT

Även om Komplement är förhållandevis mer komplicerad än UP, är den klasslogiska grundstrukturen sig lik:

Komplement För varje klass K gäller, om K inte är tom, och om varje medlem i K är en essentiell medlem i K , och om K och K' [läs ”icke- K ”, alltså K :s komplement] är ömsesidigt uteslutande och kollektivt uttömmande, att det finns en förklaring till att K inte är tom om och endast om minst en medlem av K' gör så att K inte är tom.

Till denna princip kan bifogas vissa definitioner och andra klargöranden.

- Def. 1 En *klass* är (som redan nämnts) en egenskaps extension. För varje egenskap, F , gäller alltså att F -klassens medlemmar inkluderar alla och endast de objekt som är (har eller exemplifierar) F .
- Def. 2 Något är en *essentiell medlem* i en viss klass, K , om och endast om dess medlemskap i K är en metafysisk omöjlighet. Alltså, för att använda de möjliga världarnas semantik, om x är en essentiell medlem i K så är x , i alla världar där x existerar, en medlem i K .
- Def. 3 Två klasser är *ömsesidigt uteslutande* om och endast om inget objekt (i en given domän) är en medlem i bådadera.
- Def. 4 Två klasser är *kollektivt uttömmande* om och endast om varje objekt (i en given domän) är en medlem i endera.

Skillnaden gentemot UP är alltså först och främst att Komplement inte uttalar sig om *alla* (icke-tomma) klasser, utan blott om sådana (icke-tomma) klasser som uppfyller de nämnda kraven på essentiellt medlemskap, ömsesidig uteslutning och kollektiv uttömning. De båda senare villkoren handlar blott om att acceptera motsägelselagen, $(\forall p)\sim(p\wedge\sim p)$, samt lagen om det uteslutna tredje, $(\forall p)(p\vee\sim p)$, vilka i sammanhanget får anses oproblematiske. Det första villkoret, däremot, kravet på essentiellt medlemskap, är förhållandevis mer kontroversiellt.

Kanske vill någon invända att själva idén om ”essentiellt medlemskap” är grundlös alternativt meningslös; att det helt enkelt inte finns något objekt som är en essentiell medlem i någon klass överhuvudtaget. Men det stämmer inte. Betänk bara en klass i stil med Q : klassen av kubiska sfärer. Den är med nödvändighet tom. Inte i någon möjlig värld har Q någon medlem. Men det innebär dels att Q och Q' är ömsesidigt uteslutande och kollektivt uttömmande, dels att varje medlem i Q' är en essentiell dito. Den som har synpunkter på själva idén om essentiellt medlemskap bör alltså kvalificera sin kritik.

En modifierad invändning skulle kunna vara att det inte finns något komplementärt klasspar, *vars båda klasser har minst varsin medlem*, som uppfyller kraven på ömsesidig uteslutning och kollektiv uttömning. Även om denna invändning inte längre skulle avfärda försatsen i Komplement (dvs. de tre om-satserna) som kategoriskt falsk alternativt meningslös, skulle den åtminstone försvåra för alla eventuella apologeter att begagna sig av Komplement i teistiska syften. Men det är förstas mycket osäkert ens om denna invändning är korrekt. Betänk exempelvis ett klasspar i stil med E och E' : klasserna av elektroner och icke elektroner. Ingenta klassen är tom, uppenbarligen, men i dagsläget känner vi likväl inte till något objekt som inte tillhör exakt en av dem. Det tycks alltså som att E och E' tillmötesgår de krav som listas i försatsen till Komplement. Eller

vad sägs om de båda klasserna A och A' : klassen av ting som är identiska med Aristoteles respektive klassen av ting som inte är identiska med Aristoteles? Ingen av dem är tom, och nog verkar det rimligt att tänka sig att alla objekt i världen tillhör exakt en av dem.

Lägg därtill att Komplement (liksom UP) är en strikt hypotetisk princip. Om det finns en icke-tom klass, som tillfredsställer de nämnda villkoren, så finns det en förklaring för dess icke-tomhet om och endast om minst en av dess icke-medlemmar gör så att den inte är tom. De som ställer sig bakom Komplement är alls inte nöjgade att därmed godta den metafysiska idén att elektroner, exempelvis, är essentiellt ”elektroniska”. Strikt talat skulle de teister, som överväger att använda sig av Komplement för att argumentera för teismens relativa epistemologiska försteg framför naturalismen, kunna nöja sig med uppfattningen att det blott finns *en* icke-tom klass som tillfredsställer de nämnda villkoren och vars icke-tomhet har en förklaring, nämligen G' , klassen av icke-gudar, som exempelvis är identisk med klassen av ting som inte är allsmäktiga. I ett sammanhang där teister och naturalister debatterar med varandra vore detta inte ens ad hoc. Även om vi aldrig skulle komma överens om huruvida alla medlemmar i E' , exempelvis, är essentiella medlemmar i E' , är naturalister och teister rörande överens om att alla medlemmar i G' är essentiella medlemmar i G' , liksom alla medlemmar i Q' är essentiella medlemmar i Q' . Naturalisterna håller med om detta eftersom de anser att Gud (eller gudar) är metafysiskt omöjliga, och teisterna håller med eftersom de menar att det mellan Gud och icke-gudar finns ett begreppsligt svalg som fullständigt uppslukar alla eventuella gråzoner och vaghetsproblem.³ Från såväl naturalistiska som teistiska perspektiv är det alltså dels så att G och G' , klasserna av gudar och icke-gudar, är ömsesidigt uteslutande och kollektivt uttömmande, dels så att varje ting i världen är en essentiell medlem i endera klassen. Skillnaden mellan naturalister och teister är att de förra anser att en av klasserna är tom. Det är just därför som Komplement är relativt mindre gynnsam för deras position – men mer om det om ett tag.

3. MOTEXEMPEL

Låt oss nu se hur Komplement klarar av att hantera de motexempel som lagts fram gentemot UP. Vi kan då direkt notera att det inledande exemplet med klassen av varelser som under sin livstid läser minst en bok inte tillfredsställer de villkor som nämns i försatsen till Komplement. Vad som fattas är förstås detta med essentiellt medlemskap. De varelser som de facto under sin livstid läser minst en bok kunde ju ha varit – och

³Jfr Lembke 2012 där jag argumenterar för att en förmodat allsmäktig agent måste vara ojämförligt mycket mäktigare än alla andra möjliga agenter.

är i många möjliga världar – sådana som *inte* under sin livstid läser minst en bok. De är alltså inte essentiella medlemmar i klassen av varelser som under sin livstid läser minst en bok, och därför kan klassen ifråga heller inte anföras som motexempel mot Komplement.

På samma sätt förhåller det sig med två av Bergströms tre motexempel: dels ”klassen av regndroppar som föll på mitt huvud en viss eftermiddag i höstas”, dels klassen av de ting som är ”antingen ett bord eller en bagare”.⁴ Ingen av dessa klasser inbegriper ju endast essentiella medlemmar. De regndroppar som de facto föll på Bergströms huvud en viss eftermiddag i höstas kunde ju ha missat detsamma med en hårmsån eller så, och de bagare som de facto ingår i klassen av de ting som är antingen ett bord eller en bagare kunde ha valt en annan yrkesbana. Ingen av nämnda klasser tillmötesgår alltså kravet på essentiellt medlemskap.

Men vad händer om vi modifierar det senare exemplet? Låt oss i stället tala om klassen av de ting som är antingen ett bord eller en människa. Till skillnad från klassen av bagare kan ju klassen av människor på till synes goda grunder göra anspråk på essentiellt medlemskap. (Ty den som är en människa i den aktuella världen är väl en människa i alla världar i vilka hen existerar?) Låt oss också för argumentationens skull anta att ”bordhet” är en essentiell egenskap. Kanske skulle då någon vilja argumentera på följande sätt. I en viss möjlig värld är klassen av ting som är antingen ett bord eller en människa inte tom eftersom en marsian har konstruerat ett bord, samtidigt som en människa har konstruerat en bordslampa och därmed gjort så att den komplementära klassen av ting som varken är ett bord eller en människa inte är tom. Detta skulle då strida mot en av UP:s förmodade följsatser, enligt vilken det för alla komplementära klasser K och K' gäller, att även om varken K eller K' är tom så är minst en av dem sådan att dess icke-tomhet saknar förklaring,⁵ och därmed strida indirekt även mot Komplement.

För att se varför inte heller detta fungerar som motexempel mot Komplement behöver vi gå tillbaka till vårt inledande tolkningsproblem. Skall frågan ”Varför är K inte tom?” förstås i termer av (i) eller (ii)? Som jag sade tidigare, spelar det för Komplements del inte någon roll. Anledningen har just med essentiellt medlemskap att göra. Om nämligen K endast har essentiella medlemmar går det på ett ut att förklara varför K -egenskapen överhuvudtaget är exemplifierad som att förklara varför sådant som exemplifierar K -egenskapen överhuvudtaget existerar. Ett objekt x är ju en essentiell medlem i K om och endast om x med nödvändighet exemplifierar K -egenskapen. Således exemplifierar x K -egenskapen om och endast om x existerar.

⁴Ibid., s. 58.

⁵Jfr Lembke 2013, s. 50, samt Bergström 2013, s. 58.

Det blir nu tydligt varför motexemplet ifråga inte berör Komplement. Låt K och K' vara två ömsesidigt uteslutande och kollektivt uttömmande klasser vars respektive medlemmar endast är av det essentiella slaget. Om minst en medlem av K gör så att K' inte är tom kan det ju inte också vara så att minst en medlem av K' gör så att K inte är tom – såvida man inte är beredd att acceptera idén att en grupp av entiteter i ontologisk mening så att säga lyfter sig själva i håret. Ty detta att minst en medlem av K gör så att K' inte är tom måste ju betyda att K' faktiskt hade varit tom, om inte just en medlem av K hade skridit till verket och gjort en skillnad.⁶ K :s icke-tomhet är alltså metafysiskt mer grundläggande än K' :s dito, givet att minst en medlem av K verkligen gör så att K' inte är tom, och då kan det inte vara så att minst en medlem av K' på motsvarande sätt gör så att K inte är tom. Eller översatt till det aktuella exemplet: det kan inte å ena sidan vara så att något som antingen är ett bord eller en människa gör så att klassen av ting som varken är ett bord eller en människa inte är tom, samtidigt som något som varken är ett bord eller en människa gör så att klassen av ting som antingen är ett bord eller en människa inte är tom.

Bergström presenterar ytterligare ett motexempel mot UP, nämligen ”klassen av primtal mellan 2 och 5”.⁷ Den är inte tom, ty den innehåller ju talet 3. Men varför är den inte tom? Svaret är, enligt Bergström, att det mellan 2 och 5 finns ”ett positivt heltal [nämligen 3] som inte är produkten av två mindre heltal”.⁸ Det handlar inte om att en icke-medlem av klassen av primtal mellan 2 och 5 gör så att klassen ifråga inte är tom. Alltså: UP är falsk.

Detta motexempel är intressant såtillvida att det tillmötesgår de villkor som anges i försatsen till Komplement. Den icke-tomma klassen P av primtal mellan 2 och 5 rymmer ju rimligen endast essentiella medlemmar, och P och P' är ömsesidigt uteslutande och kollektivt uttömmande. Men vad ska vi då säga om Bergströms föreslagna förklaring till att P inte är tom? Alltså att det beror på att det mellan 2 och 5 finns ”ett positivt heltal [3] som inte är produkten av två mindre heltal”. Vi tvingas konstatera att den inte duger. Som jag var inne på redan i mitt förra inlägg, krävs av en förklaring att den *upplyser* oss.⁹ Men att blott definiera ”primtal” är inte att förklara varför klassen av primtal (mellan 2 och 5) inte är tom. Det är som att som svar på frågan ”Varför är klassen av svenska ungar inte tom?” påminna frågeställaren om att det faktiskt finns ogifta svenska män! Det måste vi ju utgå ifrån att hen redan visste. I detta fall

⁶Detta att orsaker verkligen gör skillnad benämns ibland som en av ”plattityderna” inom kausalitetsforskningen. Se t.ex. Psillos 2002, s. 6.

⁷Bergström 2013, s. 57.

⁸Ibid.

⁹Lembke 2013, s. 46.

fungerar alltså Bergströms motexempel varken mot UP eller Komplement. Hans föreslagna förklaring till att P inte är tom är ett bra svar på frågan vad ett primtal är, men inte en förklaring till att P inte är tom.

Naturligtvis innebär inget av det vi nu har sagt att Komplement är en sann princip. I detta avseende hänvisar jag tillbaka till mitt förra inlägg, där jag granskade och underkände ett större antal tänkbara förklaringar till varför en icke-tom klass inte är tom.¹⁰ Några av dessa kandidater (nr 2–4) är inte längre aktuella, eftersom Komplement till skillnad från UP inte uttalar sig om alla icke-tomma klasser, men de flesta (nr 1, 5–10) är fortfarande relevanta. Givet att dessa alternativa förklaringskandidater mangrant fallerar, tycks det mig stå klart att Komplement är en i vart fall *prima facie* sannolik princip.

4. EN PASSUS OM VARATS GÅTA

Antag att Komplement är sann. En tänkbar konsekvens av detta är att den universella klassen U av allt som existerar är sådan att dess icke-tomhet saknar förklaring. Varats gåta har alltså i sådana fall ingen lösning. U' är ju identisk med den tomma klassen, $\emptyset$, som per definition saknar medlemmar som skulle kunna göra så att U inte är tom. Vi måste dock foga in en brasklapp. U tillmötesgår kraven i försatsen till Komplement endast om detta att vara ett ting, eller att existera, är en *egenskap*. Det är som bekant inte självklart att så är fallet. Men *om* så är fallet, och *om* Komplement är sann, är det bara att förlika sig med slutsatsen att tillvaron ytterst sett är ett mysterium.

5. TEISMENS RELATIVT STÖRRE FÖRKLARINGSPOTENTIAL

Den mer intressanta frågan återstår. Låt oss hålla fast vid antagandet att Komplement är en sann princip. Innebär detta ett ”noterbart kunskapsteoretiskt stöd” för en teistisk, snarare än naturalistisk, världsbild? Jag vidhåller mitt resonemang från föregående inlägg. Betänk återigen klassen av icke-gudar: G' . Teister och naturalister är överens dels om att alla dess medlemmar är av det essentiella slaget, dels om att G och G' är ömsesidigt uteslutande och kollektivt uttömmande. Av Komplement följer alltså att den senares icke-tomhet – det faktum att det finns minst en icke-gud – har en förklaring om och endast om minst en gud gör så att G' inte är tom. Om det inte finns minst en gud, eller om naturalismen är en riktig världsbild, är det nu och för alltid, givet Komplement, ett *factum brutum* att G' inte är tom. Det tycks således som att teismen i detta

¹⁰Tbid., s. 47f.

avseende har ett epistemologiskt försteg framför naturalismen. Enligt teismen är ju världssalltet skapat av Gud. Till skillnad från naturalismen har den alltså potential att förklara varför G' inte är tom.

Bergström är dock av en annan uppfattning. Den teistiska hypotesen, ”Gud skapade världen”, implicerar visserligen att världen finns, men därmed inte sagt att den konstituerar en *förklaring*. En förklaring måste enligt Bergström nämligen vara ”(empiriskt) prövbar och prövad med framgång, vilket teismen inte är”.¹¹ Inte ens om den teistiska hypotesen är *sann* och att Gud därmed gör så att G' inte är tom, har vi en förklaring till varför G' inte är tom. Ty, tillägger Bergström, ”en förklaring har vi inte innan vi har en teori *som vi har goda skäl att hålla för sann...*”¹²

Det verkar alltså som att Bergström menar att kravet på (empirisk) prövbarhet tillmötesgår om det finns goda skäl att tro att en viss hypotes är sann. Det är nog klokt att tillämpa en så vid definition av prövbarhet som möjligt i detta sammanhang, ty det finns ju hypoteser som är opöblematiskt sanna och förtjänta av epitetet ”förklaring” även om det inte går att bekräfta dem på empirisk väg. Att vi exempelvis tror att det finns en yttervärld som existerar oberoende av vårt medvetande förklarar vi medelst teorin att det faktiskt finns en yttervärld som existerar på detta sätt. Denna metafysiska teori anser vi oss ha goda skäl att försanthålla, trots att den inte kan prövas på empirisk väg. (Att ingen av oss ens torde kunna precisera på vilka goda grunder vi anser den vara sann, kan vi begrunda någon annan gång.)

Givet att Bergström med en teoris prövbarhet blott menar de goda skäl vi har att hålla teorin för sann, kan det naturligtvis inte uteslutas att teismen är prövbar. Det kan ju vara så att det finns goda skäl att acceptera en teistisk världsbild även om Bergström inte känner till dem. Lägg därtill att de flesta teister räknar med ett eskatologiskt scenario där *alla* kommer att inse, lika naturligt som vi nu accepterar tanken på en yttervärld som existerar oberoende av vårt medvetande, att Gud är världssalltets skapare. *Då*, om inte förr, kommer den teistiska hypotesen att framstå som välbeprövad och därmed förtjäna epitetet ”förklaring” – förutsatt att den är sann, vill säga.

Jag misstänker dock att Bergström inte är nöjd med resonemanget så långt. Även om han med en teoris prövbarhet i mångt och mycket har de goda skäl vi har att hålla teorin för sann i åtanke, verkar han också vilja kräva av en prövbar teori ”att den kan generera *förutsägelser* om sådant som vi ännu inte känner till”.¹³ Det är dock svårt att se hur detta skulle kunna vara ett rimligt krav. Ta till exempel Palmemordet. Förklaringen till att Palme

¹¹Bergström 2013, s. 59.

¹²Ibid., s. 61.

¹³Ibid., s. 60.

dog sent på kvällen den 28 februari 1986 är ju att det var då han mördades. Men hur skulle denna förklaring kunna generera förutsägelser om sådant som vi ännu inte känner till? Överhuvudtaget tycks historieskrivningen vara full av förklaringar som inte kan generera några förutsägelser alls.

Men inte ens om vi avgränsar oss till en abstrakt naturvetenskaplig domän som teoretisk fysik verkar det som att Bergströms krav på förutsäggelseförmåga är oproblematiskt. Betänk förslagsvis den kosmologiska standardmodellen, enligt vilken universum består av 5 procent "normal" materia, 27 procent "mörk" materia samt inte mindre än 68 procent "mörk energi".¹⁴ Den mörka materien, till exempel, behövs för att förklara vissa observerbara gravitationella effekter på galaxnivå, exempelvis detta att spiralgalaxernas stjärnor och planeter inte slungas ut i rymden trots att den normala materian inte alls har tillräckligt med tyngdkraft för att hålla dem kvar i det roterande systemet. Men likt de apofatiska teologernas uttalanden om Gud är astrofysikernas uttalanden om den mörka materien företrädesvis negativa: de säger vad den *inte* har för egenskaper. Att de utifrån denna gåtfulla hypotes skulle kunna göra verifierbara förutsägelser om sådant som vi ännu inte känner till, verkar långt ifrån självklart. Icke desto mindre är hypotesen om mörk materia integrerad i den kosmologiska standardmodellen: den anses alltså *förklara* nämnda galaktiska fenomen.

Bergströms långtgående förklaringskriterier tycks alltså inte kunna motiveras. Även om vi för argumentationens skull antar att den teistiska hypotesen saknar förmåga att generera förutsägelser om sådant som vi ännu inte känner till, är detta inte ett tillräckligt (eller ens särskilt bra) skäl att fränkänna den förklaringspotential.

Samtidigt håller jag med Bergström om detta: "Enbart det faktum att teorin [i detta fall teismen] *implicerar* det som ska förklaras är *inte* ett gott skäl att hålla den för sann."¹⁵ Även om det finns en förklaring till att G' (klassen av icke-gudar) inte är tom om och endast om minst en medlem av G (alltså en gud) gör så att G' inte är tom, betyder ju inte detta att teismen förklarar varför G' inte är tom. Min poäng är blott att teismen i detta avseende, till skillnad från naturalismen, har förklaringspotential. Om naturalismen är korrekt så vet vi, tack vare Komplement, att G 's icke-tomhet är och förblir ett *factum brutum*. Men om teismen är korrekt så lever hoppet om att G 's icke-tomhet en dag kan komma att framstå i förklarat ljus, nämligen den dag då vi eventuellt har goda skäl att försanthålla den teistiska hypotesen. Och det innebär, enligt mitt förmenande, att teismen i detta avseende har ett relativt epistemologiskt försteg framför naturalismen – idag.

¹⁴ Se t.ex. <http://science.nasa.gov/astrophysics/focus-areas/what-is-dark-energy/>

¹⁵ Bergström 2013, s. 61.

För att belysa rimligheten i detta resonemang kan vi konstruera och jämföra två naturalistiska ontologier, anno 1997 och anno 2014, som är identiska i alla avseenden utom ett: endast anno 2014 inkluderar mörk energi. Enligt nämnda kosmologiska standardmodell skulle det innebära att anno 2014, till skillnad från anno 1997, har de ontologiska resurserna att generera en förklaring till varför universums expansion inte retarderar (som man tidigare tog för givet) utan snarare accelererar (en upptäckt som belönades med 2011 års Nobelpris i fysik). Men den mörka energin är ännu mer mystisk än den mörka materien, som vi var inne på tidigare. ”We know how much dark energy there is because we know how it affects the Universe’s expansion”, säger man på NASA:s hemsida. ”Other than that, it is a complete mystery.”¹⁶ Icke desto mindre är astrofysikerna överens om att anno 2014 är ett epistemologiskt bättre val än anno 1997. Den mörka energin må ha hur dunkla egenskaper som helst, men som teoretiskt postulat motiveras den av ett observerbart astronomiskt faktum som annars, såvitt vi förstår, skulle sakna förklaring.

Här tycker jag för övrigt inte att Bergströms ärkeängelsanalogi gör min position rättvisa. Det vore naturligtvis absurt, som Bergström antyder, att utifrån en specifik formulering i mitt föregående inlägg dra slutsatsen att en ärkeängel styrde mina fingrar till att skriva just så. Det kunde ju lika gärna röra sig om en demon som var i farten, eller Gud, eller en skrupelfri hypnotisör, eller vad vet jag? Och en mycket rimligare förklaring är ju hur som helst att jag i egen hög person *valde* att skriva just så. Men poängen med min argumentation, som baseras på Komplement, är att den kunskapsteoretiskt sett *enda möjliga* förklaringen till varför G' inte är tom är att minst en gud gör så att G' inte är tom. Vad G' s icke-tomhet beträffar har teismen inga rivaler. Således, eftersom naturalismen inte gör anspråk på att kunna erbjuda möjliga förklaringar på observerbara fakta, som enligt teismen måste betraktas som *facta bruta*, tycks det alltså som att teismen har ett epistemologiskt försteg framför naturalismen.

LITTERATUR

- Bergström, Lars. 2013. ”Teismen som förklaring”. *Filosofisk tidskrift* 34, nr 4, s. 57–61.
- Lembke, Martin. 2012. ”Omnipotence and Other Possibilities”. *Religious Studies* 48, nr 4, s. 425–43.
- Lembke, Martin. 2013. ”Varat: en fråga om uteslutning”. *Filosofisk tidskrift* 34, nr 1, s. 45–53.
- Psillos, Stathis. 2002. *Causation and Explanation*. Chesham: Acumen Publishing.

¹⁶Se <http://science.nasa.gov/astrophysics/focus-areas/what-is-dark-energy/>